100 NĂM TRƯỞNG THÀNH
VĂN HOÁ CHĂM PA & THƯƠNG MẠI BIỂN

Cuối thế kỷ IX – cuối thế kỷ X

Rừng – Sông – Biển • Niềm tin – Sáng tạo – Giao thương

1. ĐỒNG DƯƠNG · 875

Không gian Phật giáo
Tu học • Lắng nghe

2. TIẾNG NÓI NGHỆ THUẬT

Từ Đồng Dương đến Mỹ Sơn A1
Tiếp nhận để sáng tạo

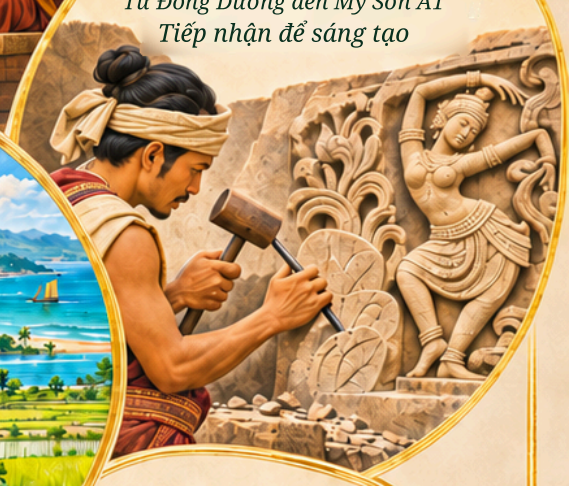

3. ĐẤT ĐAI VÀ BÀN TAY

Nước nuôi ruộng • Nghề nuôi người

4. PO NAGAR · SỰ TIẾP NỐI

918: dựng tượng vàng
965: dựng lại tượng đá

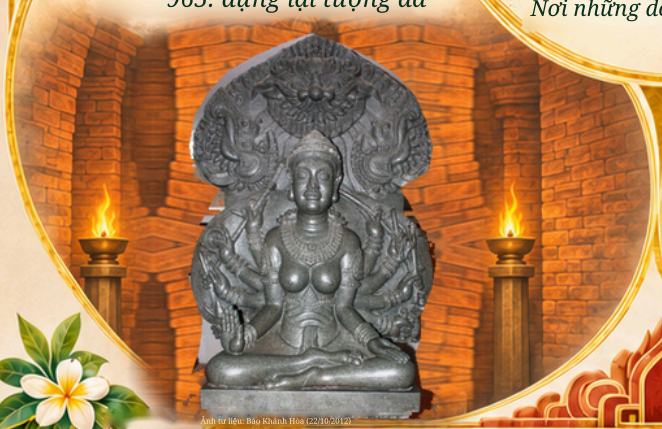

Ảnh tư liệu: Báo Khánh Hoà (22/10/2012)

5. GIAO THƯƠNG BIỂN

Hiểu mùa gió • Thạo sản vật
Kết nối bạn hàng

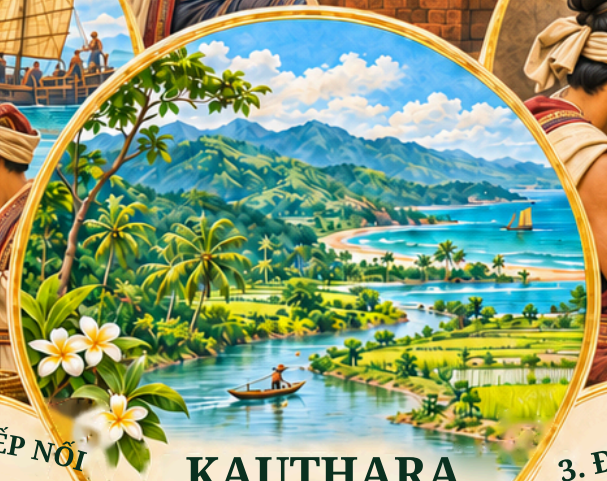

KAUTHARA

Nơi những dòng chảy gặp nhau

KAUTHARA • GÓC CHĂM PA

Mang theo ký ức. Mở lòng với những cuộc gặp.

Minh hoạ diễn giải có hỗ trợ AI, không phải phục dựng khảo cổ.

Một trăm năm, nhiều dòng tiếp nối

Văn hoá Chăm Pa và thương mại biển
Cuối thế kỷ IX – cuối thế kỷ X

Một lời mời bước vào lịch sử bằng sự chú ý: nhìn dấu vết, nghe câu chuyện, rồi dành thời gian cho một chén thưởng vị và người ngồi cùng bàn.

BÀI LUẬN · Đất, người và những cuộc gặp 03–17

PHỤ LỤC · Những dấu vết kể chuyện 18–25

CÁCH ĐỌC TƯ LIỆU & NGUỒN THAM KHẢO 26–27

LỜI HẸN · Khám phá và đặt chỗ 28

Bản biên tập xuất bản · Tháng 11/2026. Nội dung được biên tập lại theo mạch bài luận và tám điểm dừng đã thống nhất, kết hợp tài liệu nghiên cứu do KAUTHARA cung cấp với nguồn đối chiếu tại trang 27.

Bìa: poster đã chốt, giữ lớp chữ vector. Các cảnh sinh hoạt và nhân vật là phóng tác về một thời kỳ hưng thịnh; hình tượng hoàn chỉnh và màu sắc thể hiện chủ ý mỹ thuật. Những suy tưởng về men, sự tiếp nối và trách nhiệm môi trường là cách đọc đương đại của KAUTHARA.

Một thế kỷ để nhìn lại một cách sống

Phóng tác mỹ thuật thời kỳ Champa hưng thịnh · Minh hoạ có hỗ trợ AI.

Trước khi có những con phố và ánh đèn của Nha Trang hôm nay, miền duyên hải này đã đón những chuyến đi. Từ sườn núi, nước tìm về sông; từ cửa sông, con người nhìn ra biển. Giữa những chuyển động ấy, Kauthara hiện lên trong lịch sử Champa như một vùng đất của đền tháp, sản vật và những cuộc gặp.

Ta hãy dừng lại ở cuối thế kỷ IX đến cuối thế kỷ X. Khoảng một thế kỷ ấy cho thấy sức sáng tạo của Champa qua không gian Phật giáo Đồng Dương, nghệ thuật đền tháp và những mạng lưới giao thương. “Trưởng thành” ở đây là một cách đọc văn hoá: khả năng tiếp nhận, làm ra giá trị riêng và tìm cách tiếp nối khi đời sống đổi thay. Đó không phải tuổi của toàn bộ nền văn minh Chăm Pa.

Bài luận này mời bạn nhìn qua vẻ đẹp của một pho tượng hay một cánh buồm để gặp con người: người gieo trồng, người thợ, người tu học, người giữ nhà và người đi biển. Chính những công việc lặng lẽ ấy khiến một nền văn hoá có thể sống trong ký ức lâu hơn một triều đại.

> *Có những miền đất lớn lên nhờ biết mở cửa, mà vẫn giữ được nơi để trở về.*

Miền đất nối rừng, sông và biển

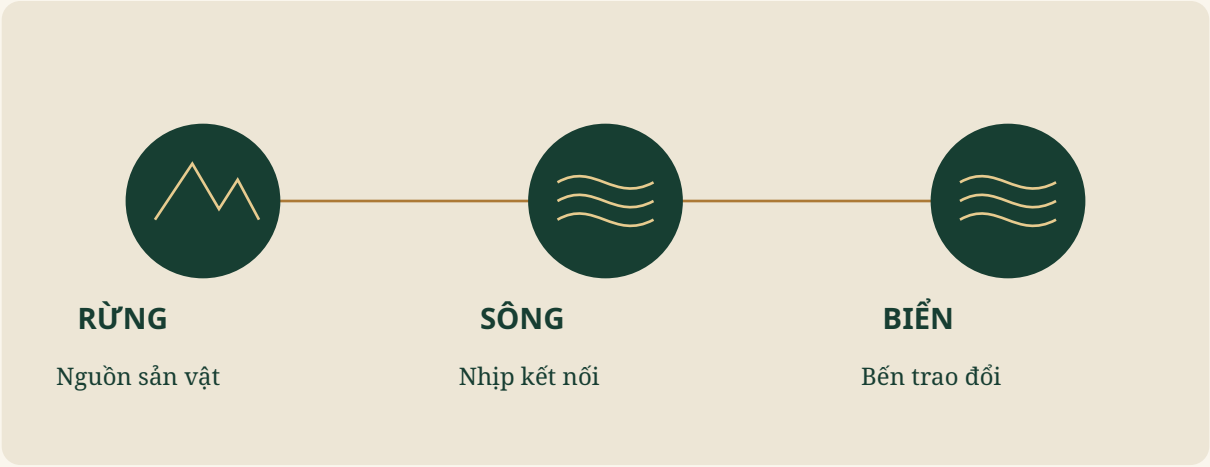

Sơ đồ quan hệ cảnh quan và trao đổi · Không phải bản đồ cảng cổ.

Một cửa biển chỉ thực sự có sức sống khi phía sau nó là một miền đất đang làm việc. Rừng cung cấp sản vật; đồng ruộng nuôi người; dòng sông nối những cộng đồng; bến nước đưa hàng hoá và tin tức tới người phương xa. Cách nhìn theo mạng lưới giúp ta hiểu Champa sâu hơn hình ảnh một dải tháp gạch đứng riêng lẻ. [1]

Champa trong giai đoạn này có nhiều trung tâm và những quan hệ quyền lực biến đổi. Indrapura ở miền Quảng Nam và Kauthara ở vùng Nha Trang – Khánh Hoà cần được nhìn trong mối liên hệ ấy, thay vì giản lược thành một thủ đô duy nhất điều khiển mọi hoạt động. Những chứng tích hiến cúng ở Po Nagar cho thấy sức nặng của miền đất phương Nam. [2, 3]

Từ cảnh quan, ta có thể rút ra một suy tưởng cho hôm nay: sự thịnh vượng của bến bờ phụ thuộc vào cả những nơi mắt mình chưa nhìn thấy. Giữ dòng sông sạch, trân trọng người làm ra sản vật và chăm sóc vùng đất đầu nguồn là cách gìn giữ nền tảng của những cuộc gặp ven biển.

> *Một bến bờ không đứng một mình.*

Đồng Dương: sức mạnh của một khoảng lặng

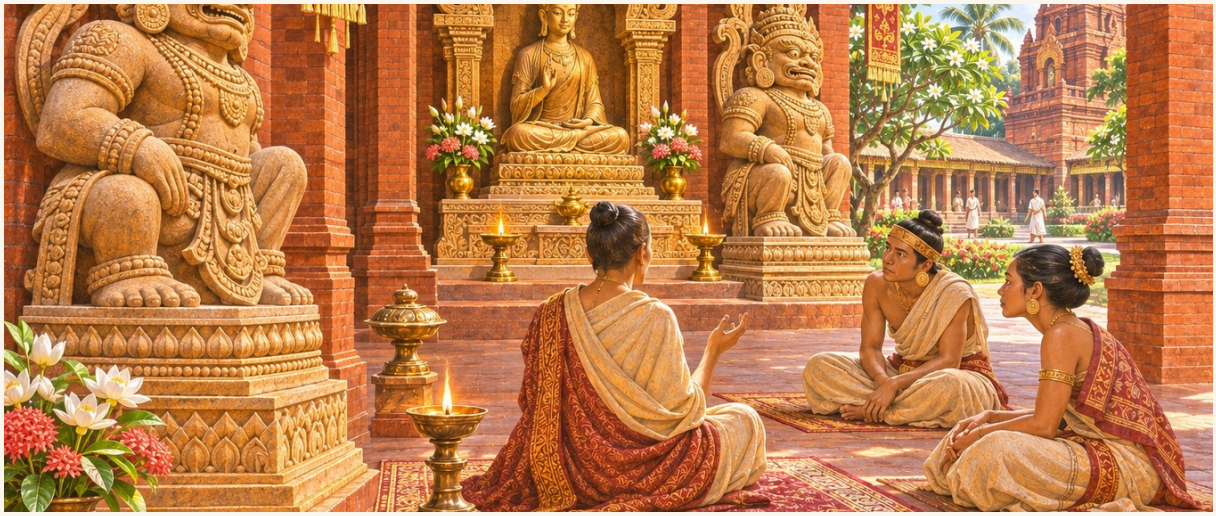

Phóng tác mỹ thuật thời kỳ Champa hưng thịnh · Minh hoạ có hỗ trợ AI.

Năm 875, vua Indravarman II cho dựng cơ sở thờ tự Phật giáo tại Đồng Dương, gắn với Bồ tát Lakṣmīndra-Lokeśvara. Minh văn C.66 là một dấu mốc quan trọng để tiếp cận công trình và sự bảo trợ của vương quyền. Trong một thời đại nhiều chuyển động, đời sống tín ngưỡng cũng có năng lực tạo dựng những trung tâm tập hợp con người. [3, 4]

Đặt Đồng Dương vào câu chuyện này, ta không chỉ nhìn một kiến trúc lớn. Ta có thể suy ngẫm về nhu cầu học hỏi và tìm ý nghĩa, về khả năng dành công sức cho điều vượt khỏi lợi ích trước mắt. Giữa hành trình mưu sinh và giao thương, hình dung một cuộc trò chuyện chậm rãi giúp ta nhận ra nhu cầu hiểu mình, hiểu người và tìm một điểm tựa tinh thần.

Một nền văn hoá trưởng thành cần cả năng lực làm ra của cải lẫn khả năng tự hỏi: của cải ấy phục vụ đời sống nào? Khoảng lặng của Đồng Dương đưa câu hỏi ấy vào hành trình thưởng vị. Trước khi mở lời với người khác, đôi khi ta cần học cách lắng nghe.

> *Lắng nghe cũng là một hình thức làm giàu đời sống.*

Ánh sáng trong một không gian sống

Một cuộc gặp bên trong Phật viện được phóng tác với kiến trúc nguyên vẹn, hoa văn sắc nét và không khí tu học an hoà.

Phóng tác mỹ thuật có hỗ trợ AI · KAUTHARA

Po Nagar: nơi ký ức có chốn nương tựa

PO NAGAR

Hình tượng nữ thần

Ký ức và sự tiếp nối

Ảnh tượng tư liệu ghép trong không gian phóng tác · Nguồn ảnh tượng: [8].

Ở Kauthara, khu đền Po Nagar lưu giữ những lớp thờ nữ thần, hiến cúng và tái thiết qua nhiều thế kỷ. Trong minh văn, danh xưng Bhagavatī đưa ta tới ngôn ngữ tôn giáo Ấn Độ; trong đời sống Chăm, hình tượng Mẹ Xứ Sở lại mở ra một chiều gần gũi của đất đai và sự dưỡng nuôi. Những lớp nghĩa ấy cần được đọc cùng lịch sử của từng thời kỳ. [2]

Không nên gom mọi tên gọi, truyền thuyết và nghi lễ hôm nay thành một câu chuyện bất biến từ thế kỷ X. Chính sự tiếp nhận qua thời gian làm nên chiều sâu của di sản. Người đến từ một nền văn hoá khác vẫn có thể tìm thấy điểm gặp gỡ: nhu cầu được che chở, biết ơn nơi đã nuôi mình và dành một không gian cho ký ức.

Tại Tasting House, hình tượng nữ thần gợi một thái độ với vùng đất: đón nhận sản vật bằng lòng biết ơn, hiểu công sức phía sau chúng và tự hỏi mình sẽ trả lại điều gì. Đây là lời suy ngẫm của KAUTHARA hôm nay, không phải một lời giáo huấn được trích từ bia cổ.

> *Biết ơn miền đất cũng là một cách chuẩn bị cho tương lai.*

Đi biển giỏi là biết tạo nên cuộc gặp

Phóng tác mỹ thuật thời kỳ Champa hưng thịnh · Minh hoạ có hỗ trợ AI.

Các nghiên cứu về thế kỷ VII–X đặt Champa trong những quan hệ ngoại giao và thương mại với Trung Hoa cùng các mạng lưới nối tới Ấn Độ Dương và Tây Á. Biển không phải khoảng trống giữa các nền văn hoá; nó là không gian của hành trình, nhu cầu và trao đổi. [1]

Để minh hoạ năng lực giao thương, một chiếc thuyền đẹp chưa đủ. Cần nhìn cả chuỗi công việc: nhận biết mùa gió, chuẩn bị chuyến đi, tập hợp và phân loại sản vật, cân đong, thương lượng, tiếp nước và tổ chức bến bãi. Đặt những công việc ấy cạnh nhau, người xem sẽ nhận ra thương mại là năng lực tổ chức một cuộc gặp, chứ không chỉ là hành động mang hàng ra biển.

Điều đáng chiêm nghiệm là năng lực làm cho người khác muốn quay lại. Một nơi có hàng hoá, có người hiểu việc và có quan hệ đáng tin sẽ tạo ra giá trị vượt khỏi một lần mua bán. Trong câu chuyện biển, lòng hiếu khách vì vậy có thể được nhìn như một khả năng kết nối, được nuôi bằng lao động và trách nhiệm.

> *Cánh buồm đưa người tới bến. Cách đối đãi giữ cuộc gặp ở lại.*

Bến thịnh vượng, cửa ngõ mở

Cánh buồm, sản vật, nước ngọt và công việc ở bến cùng kể về năng lực tổ chức giao thương. Một cảnh cảng thị sống động trong tưởng tượng mỹ thuật.

Phóng tác mỹ thuật có hỗ trợ AI · KAUTHARA

Sau sản vật là bàn tay và thời gian

Phóng tác mỹ thuật thời kỳ Champa hưng thịnh · Minh hoạ có hỗ trợ AI.

Trầm hương và các sản vật quý được nhắc trong tư liệu thương mại Champa. Nhưng một danh mục hàng hoá chưa nói hết câu chuyện. Điều cần nhìn thêm là quá trình nhận biết nguyên liệu, thu gom, chăm chút, lựa chọn và trao đổi. Tài nguyên chỉ trở thành giá trị sử dụng khi đi qua tri thức và lao động. [1]

Đền tháp, đồ gốm và tác phẩm điêu khắc cho phép ta nhận ra năng lực làm việc với đất, lửa và đá. Mỗi chất liệu đặt ra một bài toán: phải hiểu độ mềm của đất, sức nóng của lửa, đường vân của đá. Trong thành quả cuối cùng có cả kinh nghiệm đã được thử, sửa và trao lại qua bàn tay người thợ.

Đến một bàn thưởng vị hôm nay, ta cũng gặp lại câu hỏi về giá trị: đâu là phần thiên nhiên trao, đâu là công sức con người thêm vào? Một thức uống có chiều sâu khi giúp người thưởng hiểu hơn về nguyên liệu, mùa vụ, cách chế biến và người làm ra nó. Sự trân trọng bắt đầu từ việc nhìn thấy những điều ấy.

> *Giá trị không chỉ nằm trong thứ được mang đi, mà còn trong cách nó được làm ra.*

Đất thành hình. Sợi thành hoa văn.

Đất sét tươi, tấm vải đang dệt và phù điêu vừa hoàn thiện gợi một đời sống nghề nghiệp sung sức. Vẻ đẹp sinh ra từ sự hiểu vật liệu và công phu của bàn tay.

Phóng tác mỹ thuật có hỗ trợ AI · KAUTHARA

Nghệ thuật: tiếp nhận để có tiếng nói riêng

Phóng tác mỹ thuật thời kỳ Champa hưng thịnh · Minh hoạ có hỗ trợ AI.

Nghệ thuật Chăm Pa cho thấy sự tiếp biến các hình tượng tôn giáo và ngôn ngữ tạo hình trong một môi trường bản địa. Giữa các nhóm tác phẩm gắn với Đồng Dương và phong cách Mỹ Sơn A1, người xem nhận ra nhiều cách tổ chức hình thể, trang trí và biểu cảm. Phân kỳ phong cách là công cụ nghiên cứu; các ranh giới không phải lúc nào cũng tuyệt đối. [5, 6]

Nhìn một đường cong của cơ thể, một dải trang sức hay cách hoa lá xoắn vào khung đá, ta có thể cảm nhận việc học hỏi đã trở thành sáng tạo. Tác phẩm có sức thuyết phục bởi người thợ đã tìm ra một trật tự riêng cho chất liệu và ý tưởng mình tiếp nhận.

Đó cũng là thách thức của sáng tạo hôm nay. Lấy cảm hứng từ di sản đòi hỏi nhiều hơn việc đặt một hoa văn cổ lên sản phẩm mới. Cần hiểu biểu tượng, tôn trọng cộng đồng chủ thể và nói rõ phần nào là sáng tạo đương đại. Khi làm được điều ấy, sự tiếp nối có thể mang một giọng nói mới mà vẫn đối thoại được với cội nguồn.

> *Học từ thế giới, rồi nói bằng tiếng nói của mình.*

Khi nghệ thuật làm giàu đời sống

Người thợ, người đặt tác phẩm và không gian kiến trúc cùng hiện diện trong một cảnh phóng tác về sức sáng tạo và sự trân trọng cái đẹp.

Phóng tác mỹ thuật có hỗ trợ AI · KAUTHARA

Người ở lại và người đi xa

Phóng tác mỹ thuật thời kỳ Champa hưng thịnh · Minh hoạ có hỗ trợ AI.

Khi nhìn vào hình ảnh người phụ nữ trao hàng và người đàn ông nhận sản vật, xin đừng vội biến nó thành một quy luật lịch sử. Mẫu hệ, hiểu theo quan hệ dòng mẹ và thừa kế, không đồng nghĩa với việc mọi quyền lực hay mọi cuộc giao dịch đều thuộc về phụ nữ. Cũng không thể suy ngược nguyên vẹn tập quán của các cộng đồng Chăm hôm nay cho toàn bộ Champa thế kỷ X.

Trong bức minh hoạ, sự hiện diện của cả nữ và nam giúp kể một điều giản dị: đời sống kinh tế cần nhiều vai trò. Người làm ra hàng, người giữ vốn, người tổ chức nhà cửa, người nối quan hệ và người vượt biển đều góp phần vào một chuỗi công việc. Phân vai cụ thể thay đổi theo hoàn cảnh; cảnh giao dịch ở đây là diễn giải nghệ thuật.

Một nền văn hoá không chỉ được giữ bằng những chuyến đi lớn. Nó còn được giữ bởi công việc duy trì đời sống mỗi ngày. Tôn trọng người ra đi và người ở lại giúp ta đọc lịch sử bằng một cái nhìn rộng hơn những tên vua và những lần đổi ngôi.

> *Có những hành trình vượt biển. Có những hành trình giữ một mái nhà.*

Từ vàng đến đá: ý chí tiếp nối

Trục niên đại biên tập từ nguồn [2, 3, 7] · Mốc 965 còn được ghi 965/966.

Hai mốc trong lịch sử Po Nagar tạo nên một câu chuyện đặc biệt: năm 918 dựng tượng nữ thần bằng vàng; năm 965 dựng lại tượng bằng đá sau khi tượng vàng bị lấy đi. Hồ sơ bia ký còn có cách quy đổi niên đại 965/966; ấn phẩm dùng mốc 965 cho thống nhất với poster. [2, 3]

Ta có thể đọc câu chuyện ấy như một suy tưởng về điều được giữ lại qua biến động. Chất liệu đổi khác, nhưng cộng đồng vẫn tìm cách tái lập một nơi hướng về. Giá trị của di sản vì thế nằm cả trong công sức chăm sóc, sửa chữa và tiếp tục trao truyền, không chỉ trong độ quý hiếm của vật liệu.

Mất mát vẫn có trọng lượng của nó. Nhưng nỗ lực tái lập cho thấy con người không chỉ thừa hưởng di sản; họ còn lựa chọn chăm sóc và làm mới mối liên hệ với di sản. Trong câu chuyện ấy, điều đáng quý là ý chí dành cho cộng đồng một chốn để tiếp tục hướng về.

> *Có khi sự bền bỉ nằm ở quyết định bắt đầu lại.*

Biến động và chiều dài của ký ức

Trục niên đại biên tập từ nguồn [2, 3, 7] · Mốc 965 còn được ghi 965/966.

Cuối thế kỷ X, những biến động chính trị và chiến tranh làm thay đổi sâu sắc đời sống Champa. Cuộc tiến công của Lê Hoàn năm 982 là một dấu mốc được sử liệu và nghiên cứu nhắc tới. Bước sang giai đoạn sau, các trung tâm quyền lực tiếp tục chuyển dịch. Đó không phải điểm kết thúc của văn hoá Chăm. [7]

Nếu chỉ gọi một thời kỳ là hoàng kim, ta dễ quên người đã sống qua những đổ vỡ của nó. Vì thế, “một trăm năm trưởng thành” trong ấn phẩm này được hiểu là khoảng nhìn gần một thế kỷ từ cuối IX đến cuối X, không phải một lịch sử thẳng tắp của phồn vinh. Sự sáng tạo và mất mát có thể cùng hiện diện.

Di sản đến với chúng ta qua những gì còn lại, những gì được sửa chữa và cả những khoảng không thể biết chắc. Nhận ra giới hạn ấy không làm câu chuyện nghèo đi. Nó khiến việc kể chuyện trở nên cẩn trọng hơn, và khiến sự gặp gỡ với người xưa có thêm lòng trắc ẩn.

> *Triều đại có thể đổi thay. Năng lực sáng tạo vẫn tìm những con đường tiếp nối.*

Một chén hôm nay, một cuộc gặp dài hơn

Bàn thưởng vị hôm nay · Phóng tác mỹ thuật cho KAUTHARA.

Tại KAUTHARA, câu chuyện Champa trở lại trong một hoàn cảnh mới: một bàn thưởng vị, một nguyên liệu nhiệt đới, một món đồ thủ công và những người khách đến từ nhiều phương trời. Chúng tôi không phục dựng một bữa uống thế kỷ X. Chúng tôi tìm cách để di sản mở một cuộc đối thoại với đời sống hiện tại.

Men gợi một cách nghĩ về chuyển hoá: nguyên liệu, điều kiện, thời gian và sự chăm sóc cùng tạo nên kết quả. Đây là liên tưởng đương đại theo tinh thần KAUTHARA. Nó nhắc ta trân trọng nông sản, nâng giá trị bằng tri thức, hạn chế lãng phí và chăm sóc nguồn sống. Trách nhiệm môi trường phải được chứng minh bằng cách làm cụ thể, không chỉ bằng một câu chuyện đẹp.

Nếu hành trình này để lại một điều, mong đó là sự chú ý: tới người làm ra hương vị, tới miền đất nuôi nguyên liệu, tới người đang ngồi cùng bàn. Khi ta biết thưởng thức chậm hơn và lắng nghe lâu hơn, một cuộc gặp nhỏ cũng có thể trở thành phần ký ức đáng giữ.

> *Men sự sống – nguồn di sản.*

01 / 08

Núi – sông – biển

Sơ đồ quan hệ cảnh quan và trao đổi · Không phải bản đồ cảng cổ.

NHÌN CHI TIẾT

Theo đường nối giữa ba biểu tượng rừng, sông và biển. Đọc tên từng vai trò: nguồn sản vật, nhịp kết nối, bến trao đổi.

ĐỌC DẤU VẾT

Ba miền cảnh quan được đặt trong cùng một khung để gợi quan hệ giữa vùng cung cấp sản vật, nơi cư trú và bến trao đổi. Đây là sơ đồ ý bằng hình ảnh, không phải bản đồ cảng cổ Kauthara hay chứng cứ về một tuyến hàng cụ thể.

MỞ MỘT LIÊN TƯỞNG

Bến bờ dựa vào cả miền đất phía sau. Chăm sóc dòng nước và nguồn nguyên liệu là cách giữ nền tảng cho đời sống lâu dài.

Khi thưởng thức một sản vật, bạn có hình dung được nó đã đi qua những bàn tay và miền đất nào không?

Liên hệ bài luận: trang 4 · Nguồn: [1, 6]

02 / 08

Cánh buồm và mùa gió

Phóng tác mỹ thuật thời kỳ Champa hưng thịnh · Minh hoạ có hỗ trợ AI.

NHÌN CHI TIẾT

Nhìn độ căng của buồm, những dây neo và vị trí con thuyền ở bến. Hình minh hoạ toàn cảnh ở trang 8 đặt chúng trong hoạt động giao thương.

ĐỌC DẤU VẾT

Gió mùa là một bối cảnh thiết yếu của hàng hải khu vực. Bức tranh diễn giải năng lực chuẩn bị và tổ chức chuyến đi qua những thao tác ở bến. Dáng thuyền, kiểu buồm và cách bốc hàng trong tranh không phải bản phục dựng một con tàu Chăm thế kỷ X.

MỞ MỘT LIÊN TƯỞNG

Hiểu tự nhiên không có nghĩa điều khiển được mọi điều. Biết chờ, chuẩn bị và hợp tác cũng là những năng lực tạo nên một hành trình.

Trong cuộc sống của mình, khi nào bạn cần tiến bước, khi nào cần chờ một mùa gió khác?

Liên hệ bài luận: trang 8 · Nguồn: [1]

03 / 08

Sản vật: giá trị qua bàn tay

Phóng tác mỹ thuật thời kỳ Champa hưng thịnh · Minh hoạ có hỗ trợ AI.

NHÌN CHI TIẾT

Quan sát trầm gỗ, cân đong, chum và vật dụng trao đổi ở tiền cảnh. Chi tiết này phóng ra từ minh hoạ bến giao thương mới.

ĐỌC DẤU VẾT

Trầm hương có mặt trong tư liệu về sản vật Champa. Cân đong và việc trao hàng trong tranh giúp hình dung hoạt động giao thương, nhưng không xác nhận một chuẩn cân, loại tiền hay hợp đồng cụ thể của Kauthara thế kỷ X.

MỞ MỘT LIÊN TƯỞNG

Sự quý giá của nguyên liệu cần được đọc cùng lao động và giới hạn của tự nhiên. KAUTHARA lấy đó làm câu hỏi cho việc chế biến và sử dụng nông sản hôm nay.

Bạn đánh giá một sản phẩm bằng nguyên liệu, công phu chế tác hay câu chuyện của người làm ra nó?

Liên hệ bài luận: trang 10 · Nguồn: [1]

04 / 08

Đồng Dương: nhìn và lắng nghe

Phóng tác mỹ thuật thời kỳ Champa hưng thịnh · Minh hoạ có hỗ trợ AI.

NHÌN CHI TIẾT

Nhìn bề mặt đá, gương mặt hộ pháp và mảng gạch bắt sáng. Toàn cảnh tưởng tượng tại trang 5 mở rộng câu chuyện về không gian tu học.

ĐỌC DẤU VẾT

Mốc 875 có căn cứ từ minh văn C.66 và nghiên cứu Đồng Dương. Vị tăng, hai người nghe và buổi trò chuyện là chi tiết do hoạ sĩ diễn giải, không phải chân dung hay sự kiện lịch sử xác định.

MỞ MỘT LIÊN TƯỞNG

Niềm tin có thể mở ra nhu cầu học hỏi và tự soi xét. Cảnh này mời người thưởng dành một khoảng lặng trước khi tiếp tục đi qua những câu chuyện khác.

Có điều gì bạn chỉ hiểu được khi ngừng nói và bắt đầu lắng nghe?

Liên hệ bài luận: trang 5 · Nguồn: [3, 4]

05 / 08

Po Nagar: sự hiện diện của nữ thần

Ảnh tượng tư liệu ghép trong không gian phóng tác · Nguồn ảnh tượng: [8].

NHÌN CHI TIẾT

Quan sát tư thế ngồi, nhiều cánh tay và vòm trang trí phía sau. Hãy để mắt đi chậm quanh bố cục.

ĐỌC DẤU VẾT

Hình tượng được giữ từ ảnh tư liệu tham khảo ở nguồn [8], không vẽ lại khuôn mặt, thêm lễ phục hay thay các vật cầm tay. Ảnh tượng được tách nền và ghép vào cảnh đền phóng tác cho ấn phẩm. Không gian, ánh sáng và hoa là sáng tạo đương đại; cảnh ghép không xác nhận nơi thờ hoặc niên đại hiện vật.

MỞ MỘT LIÊN TƯỞNG

Trong nghệ thuật tôn giáo, nhiều cánh tay có thể biểu đạt quyền năng vượt khỏi hình thể thường nhật; ý nghĩa từng thuộc tính cần được giải thích theo hồ sơ của chính hiện vật. Ở đây, KAUTHARA mời suy ngẫm về sự dưỡng nuôi và lòng biết ơn.

Nơi nào hoặc hình ảnh nào gợi cho bạn cảm giác được che chở?

Liên hệ bài luận: trang 7 · Nguồn: [2, 8]

06 / 08

918 – 965: từ vàng đến đá

918

Tượng vàng

Dựng tượng nữ thần

965

Tượng đá

Tái lập hình tượng

Trục niên đại biên tập từ nguồn [2, 3, 7] · Mốc 965 còn được ghi 965/966.

NHÌN CHI TIẾT

Đọc hai dòng niên đại ở cánh Po Nagar, rồi quay lại nhìn sự tĩnh tại của hình tượng nữ thần.

ĐỌC DẤU VẾT

Hai mốc nói về việc dựng và tái lập tượng trong lịch sử nơi thờ tự. Chúng không phải hai năm xây xong toàn bộ quần thể. Mốc 965 đôi khi được ghi 965/966 theo quy đổi lịch; cần phân biệt sự kiện bia ký với nhận dạng pho tượng trong ảnh. [2, 3]

MỞ MỘT LIÊN TƯỞNG

KAUTHARA đọc câu chuyện này như khả năng tiếp nối sau mất mát. Đó là tầng suy tưởng hôm nay, được đặt cạnh dữ kiện chứ không thay cho dữ kiện.

Trong những điều bạn từng phải làm lại, điều gì vẫn đáng được giữ nguyên?

Liên hệ bài luận: trang 15 · Nguồn: [2, 3]

07 / 08

Hoa văn, hình thể và tiếng nói riêng

Phóng tác mỹ thuật thời kỳ Champa hưng thịnh · Minh hoạ có hỗ trợ AI.

NHÌN CHI TIẾT

Theo một nhịp hoa văn trên mặt vải, rồi quan sát cách những sợi dệt đan vào nhau. Trang 8 mở rộng góc nhìn tới đất sét và bàn tay người thợ.

ĐỌC DẤU VẾT

Tượng và phù điêu là tư liệu để nghiên cứu trang phục, trang sức và thẩm mỹ, nhưng không cho phép phục dựng trọn vẹn mọi lớp xã hội. Nhân vật trong tranh là diễn giải nghệ thuật. Trang phục cưới Chăm hiện nay gợi cảm hứng về vẻ đẹp sống động, không được dùng làm mẫu chính xác cho thế kỷ X.

MỞ MỘT LIÊN TƯỞNG

Sự tiếp nhận trở nên có ý nghĩa khi người sáng tạo hiểu chất liệu và bối cảnh. Di sản cũng cần được nhìn như một cuộc trò chuyện với cộng đồng đang tiếp tục sống cùng nó.

Chi tiết nào khiến bạn nhận ra một tác phẩm có giọng nói riêng?

Liên hệ bài luận: trang 12–14 · Nguồn: [5, 6]

08 / 08

Chén thưởng vị hôm nay

Bàn thưởng vị hôm nay · Phóng tác mỹ thuật cho KAUTHARA.

NHÌN CHI TIẾT

Rời bức tranh một chút, nhìn màu nước trong chén, ngửi hương rồi nhấp một ngụm nhỏ theo hướng dẫn tại bàn.

ĐỌC DẤU VẾT

Phần thưởng vị sử dụng menu hiện hành của KAUTHARA. Không có khẳng định đây là công thức Chăm cổ hoặc thức uống nghi lễ được phục dựng. Lựa chọn thức uống và món kèm được nhân viên giới thiệu theo nhu cầu của từng khách.

MỞ MỘT LIÊN TƯỞNG

Hãy để hương vị đưa câu chuyện về nguyên liệu trở lại gần mình: nước, đất, mùa vụ, bàn tay và thời gian chế biến. Sự chú ý ấy nối tinh thần “Men sự sống – nguồn di sản” với hành động thưởng thức cụ thể.

Bạn muốn mang theo hương vị nào, và câu chuyện nào của cuộc gặp hôm nay?

Liên hệ bài luận: trang 17 · Tinh thần KAUTHARA 2.0

Chúng ta biết từ những dấu vết nào?

BIA KÝ · Một tiếng nói có bối cảnh

Minh văn ghi lại tên người, hiến cúng, sự kiện và niên đại. Nhưng văn bia thường phục vụ đời sống tôn giáo và vương quyền; nó không kể trọn xã hội. Cần đọc bản dịch, hoàn cảnh và cách định niên đại, thay vì suy rộng từ một chi tiết.

KHẢO CỔ · Những gì còn dưới và trên mặt đất

Di vật, dấu kiến trúc và bối cảnh phát hiện giúp kiểm tra giả thuyết. Hiện vật ra khỏi bối cảnh sẽ khó kể chuyện chính xác. Đền tháp hôm nay có thể gồm nhiều lần xây dựng và tu sửa; không nên xem toàn bộ diện mạo hiện tại là cảnh thế kỷ X.

NGHỆ THUẬT · Nhìn kỹ, rồi mới gọi tên

Hình thể, trang sức, chất liệu và hoa văn giúp đối chiếu phong cách. Một niên đại phong cách thường có khoảng dao động. Ảnh tư liệu không đủ để tự xác nhận lai lịch của tượng nếu thiếu hồ sơ hiện vật.

CỘNG ĐỒNG SỐNG · Chủ thể của di sản

Người Chăm hôm nay có quyền kể, giải thích và sáng tạo cùng di sản của mình. Phong tục hiện tại mở ra câu hỏi nghiên cứu, nhưng không phải bằng chứng tự động cho mọi thực hành cách đây một thiên niên kỷ.

MINH HOẠ KAUTHARA · Một lời mời đối thoại

Các tranh toàn cảnh, cận cảnh và đồ hình giúp theo dõi bài luận. Chúng không khẳng định chính xác kiểu tàu, trang phục, công cụ, cảnh buôn bán hay quy mô kiến trúc thế kỷ X. Nội dung suy tưởng được phân biệt với dữ kiện có dẫn nguồn.

Nguồn tham khảo

[1] Đỗ Trường Giang (2016). Diplomacy, Trade and Networks: Champa in the Asian Commercial Context (7th–10th Centuries). Moussons 27, tr. 59–82. Đọc nguồn

[2] Trần Kỳ Phương & Rie Nakamura (2008). The Mỹ Sơn and Pô Nagar Nha Trang Sanctuaries... ARI Working Paper 100, National University of Singapore. Đọc nguồn

[3] Tokyo University of Foreign Studies / AA Research Institute. Cơ sở dữ liệu ảnh bia ký Chăm: C.66 (875); C.38-E (918); C.38-D2 (965/966). Tra cứu danh mục, không tái bản ảnh từ cơ sở dữ liệu. Đọc nguồn

[4] Cục Di sản văn hoá. Di tích khảo cổ và kiến trúc nghệ thuật Phật viện Đồng Dương. Tư liệu về kiến trúc, điêu khắc và bối cảnh năm 875. Đọc nguồn

[5] Tạp chí Di sản văn hoá, số 36. Nhận biết một vài đặc điểm nghệ thuật trên đền tháp Champa qua các giai đoạn lịch sử. Bản PDF lưu trên cổng Cục Di sản văn hoá. Đọc nguồn

[6] UNESCO World Heritage Centre. My Son Sanctuary. Hồ sơ Di sản Thế giới, mã 949. Đọc nguồn

[7] Trần Kỳ Phương (2019). Nghệ thuật Champa thế kỷ 11 và 12 trong mối quan hệ với đế chế Chola qua con đường hải thương. Nghiên cứu và Phát triển 2 (154), tr. 34–47. Đọc nguồn

[8] Báo Khánh Hòa (22/10/2012). Bí ẩn tháp Bà Ponagar Nha Trang. Nguồn ảnh tư liệu nữ thần đã dùng trong poster bìa. Đọc nguồn

Tư liệu nền: “100 năm champa.pdf” do KAUTHARA cung cấp; đối chiếu riêng từng nội dung trước khi dùng. Triết lý kết nối: The Spirits of Kauthara 2.0. Nội dung suy tưởng và lời mời thưởng vị: biên tập cho KAUTHARA Tasting House.

Bộ minh hoạ V05 gồm sáu phóng tác mỹ thuật có hỗ trợ AI và ảnh tượng Po Nagar ghép trong cảnh đền, bốn trang tranh toàn cảnh, ảnh tư liệu nữ thần trên bìa và đồ hình vector. Đặc trưng nghệ thuật được đối chiếu tư liệu; kiến trúc, sắc màu và cảnh sinh hoạt được sáng tạo để gợi sức sống một thời kỳ hưng thịnh. Các cảnh không phải ảnh chụp lịch sử. Biên tập và chế bản cho KAUTHARA Tasting House · Nha Trang · Tháng 11/2026.

Mang theo ký ức.
Mở lòng với cuộc gặp.

Hẹn bạn tại góc Chăm Pa

Một chi tiết để ngắm. Một câu chuyện để nghe.
Một chén thưởng vị để cùng trò chuyện.

KHÁM PHÁ

Góc Chăm Pa trong hành trình năm góc

YÊU CẦU ĐẶT CHỖ

Ghi "Ghé góc Chăm Pa" trong lời nhắn

KAUTHARA TASTING HOUSE · 9 Hoàng Diệu, Nha Trang
kauthara.net · Lịch ghé thăm do đội ngũ KAUTHARA xác nhận.